

ТАТЈАНА БОШЊАК

КЊИГА НА КОЈУ СЕ ДУГО ЧЕКАЛО:
МУЗЕЈ КНЕЗА ПАВЛА

Уредник: Татјана Цвјетићанин
Аутори текстова: Ирина Суботић, Александар
Игњатовић, Лидија Хам-Миловановић,
Веселинка Нинковић, Дубравка Прерадовић,
Љиљана Чубрић, Александра Петровић,
Гордана Станишић
Дизајн: Ирена Степанчић
Издавач: Народни музеј у Београду, 2009.

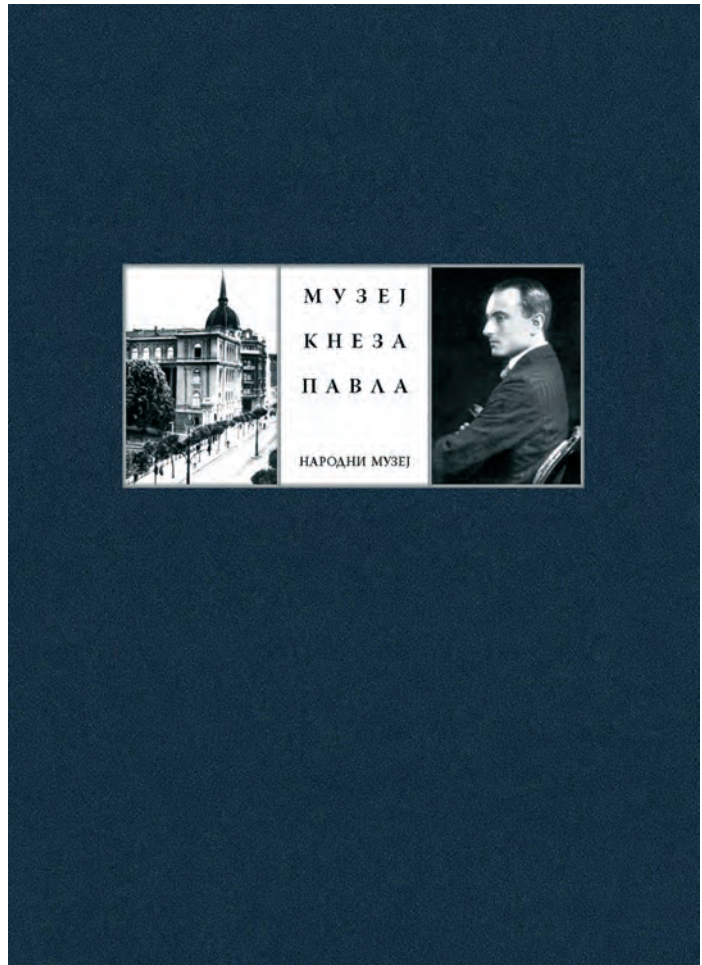
Крајем 2009. године, из штампе је изашла монографија *Музеј кнеза Павла*, у издању Народног музеја у Београду. То је једна од оних књига на које се заиста дуго чекало, имајући у виду чињеницу да је музеј, који је тридесетих година 20. века носио име кнеза Павла Карађорђевића, све време био предмет интересовања наше јавности, али истовремено и предмет вишеструких и вишезначних, најчешће идеолошких неспоразума и контроверзи. На књигу се дуго чекало и стога што је настајала више година, да би се коначно појавила као резултат рада читавог једног стручног тима, који је дуго и опсежно прикупљао и истраживао архивску и документациону грађу, а затим је одговорно, професионално и методолошки утемељено изложио у текстовима, у којима се аналитички и свеобухватно разматрају историјски, социјални и идеолошки предуслови за формирање ове установе, као и сви аспекти њеног деловања. Публикацију, богато опремљену репродукцијама и документарним фотографијама, укупног обима три стотине страна, чини десет ауторских текстова. За дизајн књиге побринула се Ирена Степанчић, чије је промишљено ликовно и графичко решење сасвим примерено музејској публикацији и суштински је повезано са садржајем.

Концепт монографије у средиште пажње поставља Музеј кнеза Павла, као један историјски период у развоју Народног музеја, али и као комплексан културни феномен, једну врсту *шојоса* наше савремене културне историје.

Музеј кнеза Павла био је смештен у здању Новог двора, које је још 1933. краљ Александар Карађорђевић наменио за потребе Краљевског музеја. У лето 1934. започети су опсежни радови на преуређењу унутрашњег простора и поправци фасаде, за које је био задужен Милан Секулић, а Комисију за уређење Краљевског музеја чинили су директор Милан Кашанин и архитекти Иван Здравковић и Драгиша Брашован. Годину дана након трагичне погибије краља Александра, 1935, донета је уредба Министарства просвете о спајању Историјско-уметничког, како је у то време називан Народни музеј, с Музејом савремене уметности, чиме је формирана нова музејска установа – Музеј кнеза Павла. Под тим именом музеј је отворен за публику 1936, а постојао је до краја 1944. године. Изузетним залагањем кнеза Павла, покровитеља, и директора Милана Кашанина овај музеј је као комплексна установа деловао у складу с принципима савремене светске музеологије, спроведеним у свим сегментима рада и комуникације с публиком. Пројекција потреба државе и њене идеологије испољила се у укупним активностима музеја, у изгледу сталне поставке, издавачкој делатности, затим посебно, амбициозној политици набавки дела савремене иностране и југословенске уметности, као и кроз организовање великих иностраних изложби, попут *Изложбе модерној француској сликарства, Пољске уметности, Савремене данске уметности, Италијанској сликарства кроз векове*, или *Француској сликарства 19. века*.

Структура монографије заснована је на текстовима чији се садржаји адекватно допуњавају и функцио-нишу као целина која пружа слојевито тумачење музеолошког и културно-историјског значаја Музеја кнеза Павла. Текстови су методолошки добро постављени и усклађени, што је подразумевало и одговорно обављен уреднички задатак, при чему је у свакој од појединачних тема очуван јасан лични ауторски став и приступ. То је још један и посебан квалитет ове публикације, с обзиром на то да укључује прилоге аутора различитих генерација, идејних полазишта и професионалних усмерења.

Текстови Ирине Суботић, *Од Музеја савремене уметности до Музеја кнеза Павла. Архитектура, профил високих вредности, политичка воља* на почетку и *Кнез Павле Карађорђевић – љубитељ уметности* на крају књиге, отварају и закључују тематски круг и представљају несумњиво носеће студије ове публикације. С великом компетенцијом и познавањем историјских чињеница везаних за Музеј кнеза Павла, његово формирање, улогу кључних личности – кнеза Павла Карађорђевића и Милана Кашанина, политику развоја збирки и укупних активности овог музеја, али и ширих

друштвено-политичких околности Југославије тог времена, а затим и светских музеолошких тенденција – први текст, уз обиље података, синтетичким приступом даје суштинску основу за разумевање овог културног феномена и упућује на све његове појединачне аспекте анализираних у прилозима који следе. Завршни текст, који закључује монографију, уз основне биографске податке о кнезу Павлу, фокусиране превасходно на његово образовање и на интелектуална упоришта, а затим и на друштвени миље с којим се идентификовао, пружа суптилну анализу колекционарског сензибилитета, схватања уметности и система вредности који су одредили карактер његове приватне колекције.

Посебна пажња посвећена је архитектури Новог двора, подигнутог у духу академског историзма, као и његовој трансформацији у музеј. Александар Игњатовић у студији *Архитектура Новог двора и Музеј кнеза Павла* полази од веома комплексне анализе идеолошких премиса, које своју интерпретацију добијају у архитектури зграде Новог двора, усклађеној с њеном првобитном наменом да буде владарска резиденција.

Он истиче да је „семиотика архитектуре Новог двора била израз потребе за пожељном идентификацијом (...) с културом укоренењем у заједничкој хуманистичкој баштини цивилизоване Европе“, а након 1918. њен истористички наратив „погодао је европској мисији нове државе“. Затим разматра трансформацију зграде од двора у музеј и њену специфичну друштвену улогу у контексту монархистичких идеја југословенства и идентитета нове нације, који је било потребно формирати. „У времену у којем је бреме политичког уједињења постало претешко и у којем је Краљевина Југославија била фатално опхрвана унутрашњом кризом идентитета, архитектура Новог двора и амбициозни пројекат Музеја кнеза Павла били су симболичка средства одржавања политичке и културне заједнице на чијем је челу стајао кнез Павле Карађорђевић.“ Текст Александра Игњатовића одликује теоријски и методолошки савремен приступ, ослоњен на рецентну литературу, као и изузетна способност аутора да препозна и укаже на кључне моменте теме којом се бави.

Анализом архитектуре проблемски се улази у музеј, а у прилозима који следе сагледавају се његове карактеристике и домени активности. У тексту Лидије Хам-Миловановић *Назив и устројство Музеја кнеза Павла* образложени су релевантни подаци везани за контроверзе које се односе на промену назива установе, односно њено именовање у Музеј кнеза Павла, као чин официјелног идентификовања јавне институције са личношћу угледног покровитеља, а потом анализирана њена унутрашња организација и начин функционисања у читавом периоду постојања.

Након текстова у којима се разматрају суштинска питања за један музеј – збирке, њихов карактер,

претходни историјат, политика даљег развоја и начин презентације, као и издавачка активност (Веселинка Нинковић, *Археолошко одељење Музеја кнеза Павла*; Дубравка Прерадовић, *Музеј кнеза Павла – Средњовековно одељење*; Лидија Хам-Миловановић, *Галерија Музеја кнеза Павла*; Љиљана Чубрић, *Поставка историјског одељења*; Александра Петровић, *Попис издања Музеја кнеза Павла*), по значају теме издваја се прилог Гордане Станишић, *Милан Кашанин као директор Музеја кнеза Павла*. Као добар познавалац Кашаниновог критичарског, књижевног, теоријског и укупног интелектуалног деловања, ауторка анализира улогу директора Музеја кнеза Павла у креирању политике музеја. Полазећи од Кашаниновог великог утицаја на набавку дела и проширење музејских фондова, изложбени програм, ангажман на успостављању међународне сарадње и афирмисању наше културе и уметности, Гордана Станишић у средиште пажње поставља његов укупни однос према музеологији. Текст даје увид и у стручне активности Милана Кашанина на пољу историје уметности и музеологије и након Музеја кнеза Павла, у послератном периоду, што доприноси бољем сагледавању његове улоге и његовог значаја за историју српске културе.

Монографија посвећена Музеју кнеза Павла, објављена средствима Министарства културе Републике Србије, као трећа књига у едицији *Музејске године* Народног музеја у Београду, представља један од оних издавачких подухвата, чији се недостатак у нашој историографији озбиљно осећа, а по начину на који је реализована несумњиво ће бити незаобилазна у свим будућим ишчитавањима и даљим истраживањима наше културне историје овог периода.